

Белякова Т.Ю.,
студентка
(Полтавський національний
університет імені В.Г.Короленка)

АВТЕНТИЧНІ УКРАЇНСЬКІ ПИСАНКОВІ ТЕХНІКИ

Кожен народ прагне увійти у світову цивілізацію зі своїм національним культурним надбанням. Для нас, українців, було б очевидно досить, якби ми представилися лише одним художнім твором. Маємо на увазі наше традиційне писанкарство. Високість його художнього завершення, багатство сюжетних композицій, неповторність кольорових гам – все це ввібрало в себе автентичне і вічно молоде ремесло, яке не поступається знаменитим китайським і японським мальовничим мініатюрам.

До проблеми походження феномену писанкарства та особливостей виготовлення писанок зверталися багато дослідників, зокрема Н. Сумцов, О. Воропай, С. Бутник, Е. Біняшеський, М. Вовчок, М. Кириченко, О. Кузьменко, В. Манько, О. Маркович, А. Семенов, М. Скорик, В. Титаренко. XIX–XX ст. в Україні побутував цілий ряд технік для виготовлення великодніх яєць. У різні часи їх робили з курячих яєць, цукру, шоколаду, дерева, металу, кераміки. Відомий дослідник писанкарства В.Ткаченко поділяє на дві великі групи техніки виготовлення великодніх яйець: без використання воску і за допомогою воскової техніки (власне писанки). Розглянемо великодні яйця, виготовлені без використання воску.

Крашанки – розфарбовані одноколірні яйця. На початку XIX ст. виготовляли так і крашанки: «в кірку» – червоні, «в бразолію» – темно-сині зі специфічним відблиском і «в жовтило» – жовті. У кінці XIX ст. однокольорові великодні яйця часто називали «галунками» (через додавання для закріплення фарби спеціальної речовини – галуни) або мальованками, сливками, галками.

Підмармур – на чисте яйце хаотично накладають шматочки сухих фарб різних кольорів або шматочки різнокольорового паперу чи тканин, потім його загортають у ганчірку, обв'язують ниткою та відварюють у киплячій воді. Такі способи оздоблення яєць були особливо популярними у кінці XIX ст., коли в продажу з'явився спеціальний мармуровий папір для фарбування яєць.

Листкова техніка – до яйця прикладають листя рослин, обмотують ганчіркою, обв'язують ниткою і в такому вигляді відварюють у лушпинні цибулі або ж уже зварене яйце опускають у фарбу. Після цього ганчірку і листочок знімають, а на яйці залишається його відбиток.

Дряпанки – вишкрябування на зафарбованій поверхні яйця ажурного, здебільшого геометричного орнаменту. Інструменти: голка, шпилька, цвях. У різних регіонах України яйця, виготовлені в цей спосіб, називають по-різному: на Східному Поліссі, Лемківщині і Бойківщині – дряпанками, скрябанками, різьбянками, на Поділлі – скробанками і рисованками.

Травлення кислотою. На пофарбованому в певний колір яйці кислотою витравлювали орнамент. На початку XX ст. у с. Зеленинці Надвірнянського повіту «дівчата вкидали яйця в теплу червону фарбу і так повставали “галунки”, клали опісля галунки в купину муравлів; муравлі, бігаючи по червонім'яйці, обводили його своїм квасом, та з того повстають на яйці всякі “стежички і кривульки” і се – “писанки”.

Мальованки. Виготовляти мальовані великодні яйця почали в кінці XIX – початку XX ст. у містечках та приміських селах. Вони розписувалися за допомогою звичайного пензлика олійними, восковими, клейовими або акварельними фарбами.

Керамічні писанки. Виготовлялися з порцеляни, фаянсу та випаленої керамічної маси. Скорописанки – на основі гіпсових форм, наносився переважно шаблонний орнамент.

Розглянемо великодні яйця, виготовлені за восковою технікою. Розфарбовування писанки восковою технікою досягається поетапним нанесенням воску на певні ділянки поверхні яйця. Віск при цьому накладається крапками, прямими і кривими лініями, що дозволяє створити різніорнаменти. Для нанесення воску здебільшого використовують спеціальний інструмент – писачок. Крапанка – накрапування на шкарлупу яйця крапок різного розміру з почерговим зануренням яйця у фарбу (від світлої до темної). Двоколірна писанка: а) розписується розтопленим воском по натуральній білій поверхні сирого яйця, потім занурюють у розчин фарби на 5-10 хв.; б) на попередньо пофарбованій в один колір поверхні яйця.

Багатоколірна писанка має ряд варіантів:

1) на чисте сире знежирене яйце за допомогою писачка гарячим бджолиним воском наносять контур орнаменту, потім фарбують у різні кольори;

2) яйце опускають у розчин фарби, а потім наносять воском орнамент;

3) яйце спочатку опускають у віск, а потім шилом чи іншим гострим інструментом видряпують на ньому ті елементи орнаменту, які мають лишитися кольоровими. Такий спосіб виготовлення писанок був відомий у Чернігівській, Полтавській, Київській, Волинській губерніях на межі XIX – XX ст.

Поєднання крапанки і писанки. Дана техніка використовувалася на Вінниччині, Хмельниччині і Прикарпатті у другій половині XX ст. Розпис шпилькою. Ця техніка побутує на Бойківщині, Лемківщині, Пряшівщині. За допомогою використання круглої головки шпильки отримувався штрих із потовщенням на одному кінці. Розпис кольоровим воском:

- розпис перепаленим воском по білій поверхні яйця;
- розпис кольоровим воском по білій поверхні яйця;
- розпис кольоровим воском по зафарбованій поверхні яйця.

Сьогодні писанкарство збереглося і розвивається завдяки майстрам старшого покоління у багатьох давніх осередках цього виду мистецтва. Писанки продаються на ярмарках, у художніх салонах. Оригінальний орнамент писанок, не тільки чарує своєю вишуканістю, мініатюрністю, гармонією колориту, він несе прадавні символи світорозуміння і природи, єднає з традицією минулого. Українська писанка в світі є символом нашого народу.